

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Rzeszowie

LRZ.410.005.03.2021

Wojciech Staniszewski
Burmistrz Brzostku
Urząd Miejski w Brzostku
ul. Rynek 1, 39-230 Brzostek

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/21/066 Zabezpieczenie wód powierzchniowych i podziemnych przed zanieczyszczeniem ściekami komunalnymi pochodzącymi z obszarów nieskanalizowanych.

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Jednostka kontrolowana	Urząd Miejski w Brzostku ¹ .
Kierownik jednostki kontrolowanej	Wojciech Staniszewski, Burmistrz Brzostku od 23 października 2018 r., zwany dalej Burmistrzem.
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Zapewnienie infrastruktury niezbędnej do odbierania i oczyszczania ścieków komunalnych. 2. Przygotowanie Urzędu do realizacji zadań związanych z odbieraniem i oczyszczaniem ścieków powstałych na terenach nieskanalizowanych. 3. Działania podejmowane przez organy gminy w celu egzekwowania od właścicieli nieruchomości niepodłączonych do kanalizacji obowiązku wyposażenia nieruchomości w zbiornik bezodpływowy oraz opróżniania tych zbiorników. 4. Działania podejmowane przez organy gminy w celu egzekwowania przestrzegania obowiązków od przedsiębiorców prowadzących usługi opróżniania zbiorników i transportu nieczystości ciekłych.
Okres objęty kontrolą	Lata 2019 - 2021 (do dnia zakończenia kontroli) ² .
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ³ .
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Rzeszowie.
Kontroler	Agnieszka Pomykała, starszy inspektor k. p., upoważnienie do kontroli nr LRZ/34/2021 z dnia 9 marca 2021 r.

(akta kontroli str. 1 - 3)

¹ Dalej: Urząd lub Gmina.

²Lata 2019 - 2021 (do dnia zakończenia kontroli), z możliwością wykorzystania dowodów sporządzonych przed tym okresem.

³ Dz. U. z 2020 r. poz. 1200 ze zm., dalej: ustawa o NIK.

II. Ocena kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA NIK ocenia negatywnie działania Urzędu w zakresie zabezpieczenia wód powierzchniowych i podziemnych przed zanieczyszczeniem ściekami komunalnymi pochodzącymi z obszarów nieskanalizowanych.

Uzasadnienie oceny ogólnej Gmina nie zapewniła infrastruktury niezbędnej do odbioru od mieszkańców i oczyszczenia wszystkich wytworzonych na jej terenie nieczystości ciekłych, co uniemożliwiło właściwe prowadzenie gospodarki ściekowej na terenach nieskanalizowanych.

Maksymalna możliwa ilość ścieków odbieranych taborem asenizacyjnym przez oczyszczalnię ścieków była znacznie niższa niż szacunkowa ilość ścieków wytworzona na obszarach nieskanalizowanych. Działająca na terenie Gminy oczyszczalnia ścieków była bowiem w stanie przyjąć i oczyścić rocznie zaledwie 5.500 m³ ścieków dowożonych taborem asenizacyjnym, co stanowiło 2,8% szacunkowej ilości ścieków wytworzonych na terenach nieskanalizowanych w 2019 r. i 2,9% w 2020 r. W rezultacie, w okresie objętym kontrolą, na terenie Gminy wprowadzono do środowiska w stanie nieoczyszczonym około 194.549,76 m³ nieczystości ciekłych w 2019 r., a w 2020 r. około 184.876,48 m³, co stanowiło ponad 97% ścieków wytworzonych na terenach nieskanalizowanych Gminy.

Urząd nie był w pełni przygotowany do realizacji zadań w zakresie gospodarki ściekowej, bowiem tylko część obowiązków dotycząca gospodarki ściekowej na terenach nieskanalizowanych została powierzona *Referatowi Mienia Komunalnego i Ochrony Środowiska*. Żadnemu pracownikowi nie powierzono zadań dotyczących egzekwowania od właścicieli nieruchomości wyposażonych w zbiorniki bezodpływowe obowiązku zawarcia umowy na wywóz nieczystości ciekłych z przedsiębiorcą posiadającym odpowiednie zezwolenie oraz organizowania wywozu zastępczego ścieków bytowych z nieruchomości, których właściciele nie mieli zawartych umów w tym zakresie.

Posiadana przez Urząd ewidencja zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków była prowadzona w sposób nierzetelny. Nie objęto nią bowiem 54 nieruchomości wyposażonych w zbiorniki bezodpływowe, natomiast ujęto w niej 10 nieruchomości przyłączonych do sieci kanalizacyjnej. Zawierała ona m.in. adres nieruchomości oraz informację o zawarciu lub nie umowy na wywóz ścieków bytowych.

W Urzędzie, mimo obowiązku wynikającego z art. 6 ust. 5a *uocp*, w ograniczonym zakresie kontrolowano posiadanie przez właścicieli nieruchomości umów na opróżnianie zbiorników bezodpływowych i wywóz nieczystości ciekłych oraz dowodów uiszczenia opłat za te usługi. Nie wydawano również decyzji o zastępczych wywozach nieczystości z nieruchomości, których właściciele nie zawarli ww. umowy, do czego byli zobowiązani na podstawie art. 6 ust. 6 *uocp*, mimo iż umowę taką posiadali właściciele jedynie 13,4% nieruchomości wyposażonych w zbiorniki bezodpływowe w 2019 r. i 12,5% nieruchomości w 2020 r.

Urząd, mimo weryfikacji sprawozdań składanych przez przedsiębiorców z prowadzenia działalności w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych, nie egzekwował obowiązku dołączania wykazu właścicieli nieruchomości, z którymi w danym okresie sprawozdawczym zawarto umowy na opróżnianie zbiorników bezodpływowych oraz wykazu właścicieli, z którymi umowy te uległy rozwiązaniu lub wygasły.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

OBSZAR

1. Gminna infrastruktura służąca do odbioru ścieków komunalnych.

Opis stanu faktycznego

1. Liczba mieszkańców Gminy wg stanu na koniec 2019 r. wynosiła 13.010, a wg stanu na koniec 2020 r. 12.996, w tym mieszkańców nieposiadających dostępu do kanalizacji w 2019 r. było 9.342 (71,80%) i w 2020 r., 9.435 (72,60%). W skład Gminy wchodziło 19 miejscowości, w tym do wodociągu gminnego podłączone były nieruchomości w części ośmiu miejscowości⁴, a do kanalizacji gminnej część nieruchomości w pięciu miejscowościach.⁵

Łączne zużycie wody w Gminie w 2019 r. wynosiło 360.279,20 m³ (z tego: z wodociągu gminnego - 110.697 m³ oraz oszacowane na podstawie średniego zużycia w kraju na obszarze niezwodociągowanym⁶ - 249.582,20 m³). W 2020 r. łączne zużycie wody wyniosło 352.357,60 m³ (z tego: z wodociągu gminnego - 108.191 m³ oraz oszacowane na podstawie średniego zużycia w kraju na obszarze niezwodociągowanym - 244.257,60 m³). W latach 2019 - 2020 z terenu Gminy odprowadzono systemem kanalizacji do oczyszczalni ścieków łącznie 179.000 m³ ścieków (z tego: w 2019 r. - 87.700 m³, w 2020 r. - 91.300 m³). Po uwzględnieniu współczynnika bezzwrotnego zużycia wody⁷, na terenie Gminy wytworzono 288.223,36 m³ ścieków, natomiast w 2020 r. - 281.886,08 m³, z czego do oczyszczalni ścieków systemem kanalizacji odprowadzono odpowiednio: 87.700 m³ i 91.300 m³, taborem asenizacyjnym dowieziono do stacji zlewnych odpowiednio: 5.030 m³ i 4.766 m³ oraz oczyszczono w przydomowych oczyszczalniach ścieków szacunkowo po 943,6 m³ ścieków rocznie. Szacunkowa ilość ścieków nieoczyszczonych⁸ wprowadzonych do środowiska wynosiła w 2019 r. - 194.549,76 m³ co stanowiło 67,5% ścieków ogółem i 97% ścieków wytworzonych na terenach nieskanalizowanych, zaś w 2020 r. - 184.876,48 m³, odpowiednio: 65,6% i 97%.

(akta kontroli, str. 4 - 9, 43 - 44)

2. Na terenie Gminy działa jedna oczyszczalnia ścieków oraz jedna stacja zlewna zlokalizowane w miejscowości Klecie. Oczyszczalnię prowadził ZGK z siedzibą w Brzostku. Łączna roczna przepustowość oczyszczalni ścieków wynosiła 182.500 m³. Ponadto oczyszczalnia ścieków była w stanie przyjąć i oczyścić rocznie 5.500 m³ ścieków dowożonych taborem asenizacyjnym.

(akta kontroli, str. 4 - 5, 43 - 44, 226 - 228)

Stwierdzone nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

⁴ Miasto Brzostek, Opacionka, Januszkowice, Klecie, Bukowa, Nawsie Brzostockie, Zawadka Brzostocka, Kamienica Dolna.

⁵ Miasto Brzostek, Opacionka, Januszkowice, Klecie, Bukowa.

⁶ Szacunkowe zużycie wody na obszarze nieskanalizowanym Gminy zostało określone poprzez przemnożenie liczby mieszkańców niepodłączonych do sieci wodociągowej przez wskaźnik średniego zużycia wody wg. GUS w 2019 r. - 33,7 m³. Liczba mieszkańców gminy niepodłączona do sieci wodociągowej - ustalona została poprzez różnicę liczby mieszkańców ogółem i liczby osób korzystających z sieci wodociągowej oszacowanej na podstawie założeń do projektu sieci wodociągowej (w 2019 r. - 5.604 osób, w 2020 r. - 5.748 osób), czyli liczba mieszkańców gminy niepodłączona do sieci wodociągowej wynosiła w 2019 r. 13.010 - 5.604 = 7.406 osób; w 2020 r. 12.996 - 5.748 = 7.248 osób.

⁷ 30%.

⁸ Ilość ścieków nieoczyszczonych to łączne zużycie wody pomniejszone o: właściwy dla charakteru gminy wskaźnik bezzwrotnego zużycia wody, ilość ścieków odbieranych system kanalizacji zbiorczej, dowiezionej taborem asenizacyjnym i oczyszczonych w przydomowych oczyszczalniach ścieków.

Niezapewnienie niezbędnej infrastruktury do odbioru od mieszkańców wszystkich wytworzonych nieczystości bytowych wskazuje, że Gmina nie wywiązała się z obowiązku zawartego w art. 3 ust. 2 pkt 2 lit. b uocp, zgodnie, z którym *gminy zapewniają czystość i porządek na swoim terenie i tworzą warunki niezbędne do ich utrzymania, a w szczególności: zapewniają budowę, utrzymanie i eksploatację własnych lub wspólnych z innymi gminami; stacji zlewnych, w przypadku, gdy podłączenie wszystkich nieruchomości do sieci kanalizacyjnej jest niemożliwe lub powoduje nadmierne koszty.*

Szacunkowa ilość wytworzonych na terenie Gminy ścieków bytowych⁹ wynosząca w 2019 r. - 288.223,36 m³, w 2020 r. - 281.889,08 m³ (w tym na terenach nieskanalizowanych¹⁰ w 2019 r. około 199.579,76 m³, w 2020 r. około 189.642,48 m³), przekraczała możliwości oczyszczalni ścieków w m. Klecie, której łączna roczna przepustowość wynosiła 182.500 m³. Ponadto oczyszczalnia ścieków była w stanie przyjąć i oczyścić rocznie jedynie 5.500 m³ ścieków dowożonych taborem asenizacyjnym, co stanowiło 2,75% szacunkowej ilości ścieków wytworzonych na terenach nieskanalizowanych Gminy w 2019 r. i 2,9% w 2020 r. Po uwzględnieniu ścieków dowiezionych w 2019 r. i 2020 r. taborem asenizacyjnym do oczyszczalni i oczyszczonych przez przydomowe oczyszczalnie ścieków, orientacyjna ilość ścieków nieoczyszczonych wprowadzonych do środowiska wynosiła w 2019 r. - 194.549,76 m³, w 2020 r. - 184.876,48 m³.

(akta kontroli, str. 43 - 44)

Burmistrz wyjaśnił, że *jednym z priorytetów inwestycyjnych Gminy na kolejne lata jest rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej i sieci wodociągowej. W 2019 r. oddano do użytku łącznie 16,8 km sieci kanalizacji sanitarnej (w m. Bukowa i części m. Klecie; w m. Brzostek ulice Ostafińskiego, Węgierska, Polna, Przedmieście, 11-go listopada, Szkotnia).*

Równoległe do tych działań, w sierpniu 2017 r. na zlecenie Gminy opracowana została koncepcja rozbudowy sieci kanalizacji sanitarnej i sieci wodociągowej. W oparciu o wyniki opracowanej analizy Gmina przystąpiła do przygotowywania szeregu inwestycji. Najważniejsza z nich ma na celu budowę drugiej oczyszczalni ścieków, która docelowo będzie obsługiwać wszystkich mieszkańców Gminy zamieszkałych obecnie poza granicami istniejącej aglomeracji.

Z uwagi na sytuację epidemiczną spowodowaną wystąpieniem wirusa SARS-CoV-2 rozpoczęcie prac dokumentacyjnych (pierwotnie planowane na rok 2020) możliwe było dopiero w 2021 r. Obecnie trwa ustalanie optymalnej lokalizacji planowanej oczyszczalni oraz zapewnienie gruntu niezbędnego pod budowę. Lokalizacja inwestycji jest niezbędna by móc przystąpić do procedury związanej w uzyskaniem decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego. Do końca 2022 r. planowane jest ponadto uzyskanie decyzji środowiskowej i opracowanie harmonogramu rzeczowo-finansowego, co umożliwi zabezpieczenie w budżecie Gminy środków finansowych na realizację inwestycji.

Budowa drugiej oczyszczalni ścieków zapewni możliwość odbioru nieczystości ciekłych pochodzących ze zbiorników bezodpływowych mieszkańców terenów leżących poza granicami aglomeracji oraz umożliwi rozpoczęcie prac projektowych nad kolejnymi odcinkami sieci kanalizacyjnej.

Realizacja powyższych planów inwestycyjnych jest uzależniona przede wszystkim od uzyskania stosownych zezwoleń na realizację inwestycji oraz możliwości finansowych Gminy w najbliższych latach.

(akta kontroli, str. 45 - 49)

⁹ Szacunkowa ilość wytworzonych na terenie Gminy ścieków bytowych to łączne zużycie wody (360.279,20 m³) pomniejszone o właściwy dla charakteru gminy miejsko-wiejskiej wskaźnik bezzwrotnego zużycia wody (30%).

¹⁰ Po uwzględnieniu ścieków oczyszczonych przez przydomowe oczyszczalnie ścieków.

Ponadto wyjaśnił, że działania Gminy zmierzające do zapewnienia niezbędnej infrastruktury do odbioru od mieszkańców i oczyszczenia wszystkich wytworzonych na jej terenie nieczystości bytowych są uzależnione przede wszystkim od wysokości środków finansowych przewidzianych w uchwale budżetowej. Szacunkowy koszt budowy zbiorczej sieci kanalizacji sanitarnej dla wszystkich mieszkańców (wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną taką jak oczyszczalnia ścieków o odpowiedniej przepustowości i przepompownie ścieków) wyliczony w oparciu o opracowane przez Gminę analizy wynosi ok. 42,2 mln zł netto. Z uwagi na tak wysoki koszt realizacji wszystkich niezbędnych w tym zakresie działań Gmina stopniowo realizuje działania polegające na rozbudowie i modernizacji istniejącej sieci kanalizacji sanitarnej. W latach 2014 - 2019 łączna wartość inwestycji z zakresu infrastruktury niezbędnej do odbioru i oczyszczania nieczystości bytowych wyniosła 8.609.797,02 zł.

Równolegle z budową nowych odcinków sieci Gmina przygotowuje do realizacji kolejne inwestycje (w tym: kanalizacja sanitarna w Brzostku przy ul. Mysłowskiego (ok. 0,8 km) – zakłada się przyłączenie ok. 30 osób – w chwili obecnej inwestycja jest gotowa do realizacji; kanalizacja sanitarna w Brzostku przy ul. Schemy (ok. 0,6 km) – dokumentację zlecono w 2019 r., obecnie na etapie uzyskiwania pozwolenia na budowę – zakłada się przyłączenie ok. 30 osób; kanalizacja sanitarna w Brzostku ul. Słoneczna, Południowa oraz cz. m. Opacionka (ok. 5 km) – dokumentację zlecono w 2019 r., obecnie na etapie uzyskiwania pozwolenia na budowę – zakłada się przyłączenie ok. 98 osób; kanalizacja sanitarna w Bukowej Przysiółek „Góry” (ok. 2 km) – dokumentację projektową zlecono w 2019 r., obecnie na etapie uzyskiwania pozwolenia na budowę – zakłada się przyłączenie ok. 45 osób).

Koszt opracowania ww. dokumentacji projektowych to ponad 125 tys. zł, a całkowita wartość kosztorysowa tych zadań to ok. 6 milionów złotych.

(akta kontroli, str. 483 - 485)

OCENA CZĄSTKOWA

Gmina nie zapewniła infrastruktury niezbędnej do usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych wytworzonych na jej terenie. Niewystarczająca przepustowość oczyszczalni ścieków oraz brak możliwości oczyszczenia przez nią wszystkich ścieków dowożonych taborem asenizacyjnym w znacznym stopniu ograniczył prowadzenie właściwej gospodarki ściekowej na terenach nieskanalizowanych. Gmina stopniowo podejmowała działania polegające na rozbudowie i modernizacji istniejącej sieci kanalizacyjnej, w wyniku, których w 2019 r. oddano do użytku 16,8 km sieci kanalizacji sanitarnej. Dalsze prace w tym zakresie są kontynuowane. Niemniej jednak budowa nowej oczyszczalni ścieków, umożliwiającej odbiór ścieków z terenów spoza aglomeracji jest dopiero na etapie planowania, co wskazuje, że problem wprowadzania nieoczyszczonych ścieków do środowiska w najbliższych latach nie zostanie właściwie rozwiązany.

OBSZAR

2. Przygotowanie urzędu do realizacji zadań związanych z usuwaniem i oczyszczaniem ścieków komunalnych wytworzonych na obszarach nieskanalizowanych.

Opis stanu faktycznego

1. Zarządzeniem Burmistrza w sprawie *Regulaminu Organizacyjnego*¹¹ część zadań dotycząca m.in. gospodarki ściekowej na terenach nieskanalizowanych została

¹¹ Zarządzenie nr 1/09 Burmistrza Brzostku z dnia 2 stycznia 2009 r. w sprawie *Regulaminu Organizacyjnego Urzędu Miejskiego w Brzostku* ze zm., dalej: Regulamin organizacyjny.

powierzona *Referatowi Mienia Komunalnego i Ochrony Środowiska*¹². Do ww. zadań należało:

- prowadzenie ewidencji zbiorników bezodpływowych w celu kontroli częstotliwości ich opróżniania oraz ewidencji przydomowych oczyszczalni ścieków w celu kontroli częstotliwości i sposobu pozbywania się komunalnych osadów ściekowych;
- załatwianie spraw z zakresu działalności regulowanej dotyczącej zezwoleń na prowadzenie przez przedsiębiorców działalności gospodarczej w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych.

W Regulaminie organizacyjnym *Referatowi Mienia* nie przypisano zadań w zakresie egzekwowania od właścicieli nieruchomości wyposażonych w zbiorniki bezodpływowe obowiązku zawarcia umowy na wywóz nieczystości ciekłych z gminną jednostką organizacyjną (lub z przedsiębiorcą posiadającym zezwolenie) oraz wykonywania czynności związanych z organizacją tzw. zastępczego wywozu nieczystości. Zadania te nie zostały też przypisane żadnemu pracownikowi.

Burmistrz wyjaśnił, że *przyjął za prawidłowe stanowisko powszechnie stosowane przez organy samorządu terytorialnego skutkujące brakiem konieczności szczegółowego rozpisywania w Regulaminie Organizacyjnym Urzędu wszystkich zadań gminy wynikających z ustaw, w których nałożono ich więcej niż jedno. W Regulaminie Organizacyjnym Urzędu Miejskiego w Brzostku zadania gminy są generalnie wymieniane kategoriami, aby unikać częstych zmian zarządzenia w sprawie Regulaminu Organizacyjnego.*

(akta kontroli, str. 23 - 42)

W *Referacie Mienia* zatrudniony był Kierownik i trzech pracowników na stanowiskach do spraw: mienia komunalnego; ochrony środowiska, gospodarki wodnej i rolnictwa; utrzymania czystości i porządku w gminie. Zadania dotyczące gospodarki ściekowej opisane w Regulaminie zostały przypisane w zakresach czynności Kierownikowi i pracownikowi zatrudnionemu na stanowisku *do spraw utrzymania czystości i porządku w gminie*. W Urzędzie ewidencję zbiorników bezodpływowych oraz ewidencję przydomowych oczyszczalni ścieków prowadził inny pracownik zatrudniony na stanowisku *do spraw ochrony środowiska, gospodarki wodnej i rolnictwa*, który w swoim zakresie czynności nie miał wskazanego takiego zadania.

Zadania dotyczące: egzekwowania od właścicieli nieruchomości wyposażonych w zbiorniki bezodpływowe obowiązku zawarcia umowy na wywóz nieczystości ciekłych z przedsiębiorcą posiadającym zezwolenie oraz wykonywania czynności związanych z organizacją tzw. wywozu zastępczego, nie zostały przypisane zakresami czynności żadnemu pracownikowi *Referatu Mienia*.

(akta kontroli, str. 50 - 81)

W latach 2019 - 2020 pracownik prowadzący ewidencję zbiorników bezodpływowych oraz ewidencję przydomowych oczyszczalni ścieków uczestniczył w szkoleniu pn. *Zadania i kompetencje gminy w zakresie nieczystości płynnych. Nowe obowiązki gmin. Nowa elektroniczna ewidencja zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków. Jaką sankcję karne grożą gminie za niekontrolowanie zbiorników bezodpływowych*¹³.

Pracownikowi realizującemu zadania związane z gospodarką ściekową na terenach nieskanalizowanych zapewniono komputer z dostępem do internetu, pakiet Microsoft Office 2013, który pozwalał na tworzenie zestawień i rejestrów. Ww. pracownik miał pełny dostęp do Sytemu Informacji Prawnej Lex.

¹² Dalej: Referat Mienia.

¹³ Szkolenie zorganizowane przez Private Corporate Consulting Sp. z o.o. w Rzeszowie 4 lutego 2020 r.

(akta kontroli, str. 82, 87)

W okresie objętym kontrolą nie było skarg dotyczących działania lub zaniechania ze strony Urzędu związanego z usuwaniem i oczyszczaniem ścieków komunalnych wytworzonych na obszarach nieobjętych kanalizacją.

(akta kontroli, str. 10)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Zadania dotyczące gospodarki ściekowej w tym: prowadzenie ewidencji zbiorników bezodpływowych i ewidencji przydomowych oczyszczalni ścieków oraz załatwianie spraw z zakresu działalności regulowanej dotyczącej zezwoleń na prowadzenie przez przedsiębiorców działalności gospodarczej w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych zostały zakresami czynności przepisane dwóm pracownikom *Referatu Mienia*, którzy ich faktycznie nie wykonywali. Działania te wykonywał inny pracownik zatrudniony na *stanowisku do spraw ochrony środowiska, gospodarki wodnej i rolnictwa* nieposiadający ich w swoim zakresie czynności.

(akta kontroli, str. 51 - 81)

Burmistrz wyjaśnił, że *pracą wydzielonego w 2013 r. Referatu Mienia kieruje Kierownik Referatu. Pracownicy Urzędu, kierujący referatami występują z propozycją przydzielenia w zakresie czynności zadań przypisanych dla referatu, dla pracowników zatrudnionych w tym referacie. Przygotowanie treści zakresów czynności pracowników Urzędu Miejskiego w Brzostku, tak, aby wszystkie zadania wymienione w Regulaminie Organizacyjnym Urzędu zostały przypisane pracownikom należy do czynności pracownika prowadzącego sprawy kadrowe. Nieprawidłowe określenie w zakresach czynności zadań związanych z gospodarką ściekową na terenach nieskanalizowanych spowodowane jest zaniedbaniami ww. pracowników. W dniu 14 kwietnia 2021 r. nieprawidłowości związane z zakresami czynności zostały walidowane poprzez zmiany w zakresach czynności.*

(akta kontroli, str. 83 - 86, 88 - 90)

2. Żaden pracownik *Referatu Mienia* w zakresie czynności nie miał przypisanych zadań związanych z egzekwowaniem od właścicieli nieruchomości wyposażonych w zbiorniki bezodpływowe obowiązku zawierania umów na wywóz nieczystości ciekłych z przedsiębiorcami posiadającymi zezwolenie oraz wykonywanie czynności związanych z organizacją tzw. wywozu zastępczego. W okresie objętym kontrolą nie organizowano wywozu zastępczego nieczystości ciekłych z terenów nieskanalizowanych, mimo, że w 2019 r. - tylko 13,40%, a w 2020 r. - 12,40% właścicieli posiadających zbiorniki bezodpływowe posiadało umowy na ich opróżnianie i wywóz.

(akta kontroli, str. 51 - 81)

Burmistrz wyjaśnił, że *zadania wymienione w ustawie o utrzymaniu czystości i porządku w gminach dotyczące gospodarki ściekowej na terenach nieskanalizowanych są realizowane przez jednego pracownika Urzędu. Z tego powodu nie przywiązywano wagi do zamieszczenia ich w zakresie czynności. Dla Burmistrza sprawą oczywistą było, że zadania te są przynależne do stanowiska ochrony środowiska, gospodarki wodnej i rolnictwa i należy oczekiwać od pracownika ich wykonywania.*

(akta kontroli, str. 83 - 86)

W trakcie kontroli NIK dokonano zmian zakresów czynności dwóch pracowników *Referatu Mienia*, którzy mieli powierzone zadania dotyczące prowadzenia ewidencji zbiorników bezodpływowych i ewidencji przydomowych oczyszczalni ścieków oraz załatwiania spraw z zakresu działalności regulowanej dotyczącej zezwoleń na prowadzenie przez przedsiębiorców działalności gospodarczej w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych, poprzez ich wykreślenie. Wykreślone zadania zostały przypisane zakresem czynności pracownikowi zatrudnionemu na stanowisku *do spraw ochrony środowiska, gospodarki wodnej i rolnictwa*, który je faktycznie wykonywał. Zakres czynności ww. pracownika został uzupełniony o działania związane z egzekwowaniem od właścicieli nieruchomości wyposażonych w zbiorniki bezodpływowe obowiązku zawarcia umowy na wywóz nieczystości ciekłych z przedsiębiorcą posiadającym zezwolenie oraz wykonywanie czynności związanych z organizacją tzw. wywozu zastępczego.

(akta kontroli, str. 88 - 90)

OCENA CZĄSTKOWA

Urząd nie był w pełni przygotowany organizacyjnie do realizacji zadań związanych z usuwaniem ścieków bytowych z terenów nieskanalizowanych Gminy.

W ocenie NIK nieprzypisanie wprost w zakresie czynności pracownikowi *Referatu Mienia* zadań dotyczących egzekwowania od właścicieli nieruchomości wyposażonych w zbiorniki bezodpływowe obowiązku zawarcia umów na wywóz nieczystości ciekłych z przedsiębiorcami posiadającymi zezwolenie, przyczyniło się do braku działań zmierzających do egzekwowania tego obowiązku.

OBSZAR

3. Egzekwowanie obowiązków właścicieli nieruchomości niepodłączonych do kanalizacji.

1. Do 31 maja 2020 r. obowiązywał regulamin utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy przyjęty uchwałą z 14 lipca 2016 r.¹⁴, a od 1 czerwca 2020 r. obowiązywał regulamin z 23 kwietnia 2020 r.¹⁵ Projekty Regulaminów (w tym zmiany) przed uchwaleniem zostały pozytywnie zaopiniowane przez PPIS¹⁶ w Dębicy. W regulaminach nie określono wymogu szczelności zbiorników bezodpływowych, ani odniesienia do wymagań technicznych wobec tego typu urządzeń zawartych w rozporządzeniu Ministra Infrastruktury w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie¹⁷.

W regulaminie przyjętym uchwałą z 14 lipca 2016 r. nie określono minimalnej częstotliwości opróżniania zbiorników bezodpływowych, a jedynie wskazano, że *zbiorniki bezodpływowe na nieczystości ciekłe powinny być opróżniane z częstotliwością zapobiegającą ich przepełnieniu, co było nie zgodne z art.4 ust. 2 pkt 3 uocp*. W regulaminie przyjętym uchwałą z 23 kwietnia 2020 r. minimalna częstotliwość opróżniania zbiorników bezodpływowych została określona - przynajmniej dwa razy w ciągu roku. W ww. regulaminach nie zawarto zapisów dotyczących powiązania minimalnej częstotliwości opróżniania zbiorników

¹⁴ Uchwała Rady Miejskiej w Brzostku z dnia 14 lipca 2016 r. w sprawie regulaminu utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy Brzostek. Następnie zmieniona Uchwałą nr XXXVI/268/17 Rady Miejskiej w Brzostku z dnia 24 listopada 2017 r. w sprawie zmiany uchwały Nr XX/136/16 Rady Miejskiej z dnia 14 lipca 2016 r. w sprawie regulaminu utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy Brzostek.

¹⁵ Uchwała nr XVIII/181/20 Rady Miejskiej w Brzostku z dnia 23 kwietnia 2020 r. w sprawie regulaminu utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy Brzostek.

¹⁶ Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny.

¹⁷ Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie, Dz.U.2019.1065 ze zm.

bezodpływowych z ilością zużytej wody i pojemnością zbiornika.

Regulamin z 14 lipca 2016 r. wskazywał właścicielom nieruchomości wyposażonych w zbiorniki bezodpływowe, że *odbiór nieczystości ciekłych może być dokonywany wyłącznie w ramach i na zasadach podpisanej umowy z przedsiębiorcą, posiadającym stosowne zezwolenie na świadczenie takich usług.*

Regulamin z 23 kwietnia 2020 r. zobowiązuje właścicieli nieruchomości wyposażonych w zbiorniki bezodpływowe *do pozbywania się nieczystości ciekłych z terenu nieruchomości w sposób systematyczny, nie dopuszczając do przepełnienia się urządzeń do gromadzenia nieczystości ciekłych, gwarantując zachowanie czystości i porządku na terenie nieruchomości.*

(akta kontroli, str. 91 - 112)

W latach 2019 - 2020 obowiązywała uchwała Rady Miejskiej z 2012 r.¹⁸ określająca górne stawki opłat ponoszonych przez właścicieli nieruchomości za usługi w zakresie odbierania odpadów komunalnych oraz opróżniania zbiorników bezodpływowych w wysokości 50 zł za 1 m³.

(akta kontroli, str. 113 - 116)

2. W Urzędzie prowadzono ewidencję zbiorników bezodpływowych¹⁹ i przydomowych oczyszczalni ścieków w formie arkusza Excel. Ewidencja zawierała dane adresowe nieruchomości wyposażonej w zbiornik bezodpływowy/przydomową oczyszczalnię ścieków oraz wskazanie czy właściciel nieruchomości posiada zawartą umowę na opróżnianie zbiornika bezodpływowego lub usuwanie komunalnych osadów ściekowych. Ewidencja umożliwiała przekazywanie informacji w postaci elektronicznej. W ewidencji nie było danych właściciela nieruchomości.

Burmistrz wyjaśnił, że *brak danych właściciela, czyli jego imienia i nazwiska nie stanowi przeszkody w identyfikacji własności nieruchomości, bowiem stanowisko Kierownika Referatu MKOŚ jest wyposażone w dostęp do bazy danych Starostwa Powiatowego w Dębicy; debica.geoportal2.pl. Dostęp ten pozwala na sprawdzenie aktualnego właściciela nieruchomości, celem wykonywania obowiązków ustawowych, czyli kontrolnych dot. sprawdzenia częstotliwości opróżniania szamba oraz opracowania planu rozwoju sieci kanalizacyjnej.*

(akta kontroli, str. 117 - 145, 405 - 410)

Według prowadzonej w Urzędzie ewidencji, nieruchomości wyposażonych w zbiorniki bezodpływowe było w 2019 r. - 2.232, w 2020 r. - 2.457. W 2019 r. i w 2020 r. było siedem przydomowych oczyszczalni ścieków. W 2019 r. - 1.932, a w 2020 r. - 2.152 właścicieli nieruchomości nie posiadało umów na odbiór nieczystości ciekłych. W wyniku porównania wykazu nieruchomości ujętych w ewidencji zbiorników bezodpływowych z wykazem nieruchomości niepodłączonych do sieci kanalizacyjnej pozyskanym z ewidencji ludności (adresów) ustalono, że:

- w ewidencji zbiorników bezodpływowych brakowało 54 nieruchomości wyposażonych w zbiorniki bezodpływowe;
- w ewidencji zbiorników bezodpływowych ujęto 10 nieruchomości (z tego: 5 w m. Brzostek, 2 w m. Klecie, 3 w m. Opacionka), które zostały podłączone do sieci kanalizacyjnej.

(akta kontroli, str. 117 - 221)

¹⁸ Uchwała nr XXI/158/12 Rady Miejskiej w Brzostku z dnia 28 listopada 2012 r. w sprawie zmiany uchwały nr XXXII/263/2005 Rady Gminy Brzostek z dnia 29 grudnia 2005 r. ustalającej górne stawki opłat ponoszonych przez właścicieli nieruchomości za usługi w zakresie odbierania odpadów komunalnych oraz opróżniania zbiorników bezodpływowych,

¹⁹ Dalej: ewidencja lub ewidencja zbiorników bezodpływowych.

Według danych zwartych w *Załączniku nr 3 do Sprawozdania SG-01* składanym przez Urząd do GUS²⁰:

- na 31 grudnia 2019 r. na terenie Gminy było 2.403 zbiorniki bezodpływowe i 12 przydomowych oczyszczalni ścieków;

- na 31 grudnia 2020 r. na terenie Gminy było 2.457 zbiorniki bezodpływowe i 12 przydomowych oczyszczalni ścieków.

Natomiast zgodnie z prowadzoną w Urzędzie ewidencją zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków:

- w 2019 r. nieruchomości wyposażonych w zbiorniki bezodpływowe było 2.232 i siedem przydomowych oczyszczalni ścieków;

- w 2020 r. nieruchomości wyposażonych w zbiorniki bezodpływowe było 2.457 i siedem przydomowych oczyszczalni ścieków;

Według prowadzonej w Urzędzie ewidencji zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków, umowy na wywóz ścieków bytowych z przedsiębiorcami świadczącymi na terenie Gminy miało zwartą: w 2019 r. - 300, w 2020 r. - 305 właścicieli nieruchomości nieskanalizowanych. Zgodnie z danymi pozyskanymi z ZGK świadczącego usługi wywozu tych nieczystości wyłącznie na terenie tej Gminy, zakład miał zawarte z właścicielami nieruchomości w 2019 r. - 352, a w 2020 r. - 353 umowy.

(akta kontroli, str. 11 - 22, 117 - 145, 401 - 402)

3. W związku z potrzebą aktualizacji ewidencji zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków, w 2017 r. Burmistrz zwrócił się do mieszkańców, o zgłaszanie ich na drukach dostępnych u sołtysów, w Urzędzie oraz na stronie internetowej.

W latach 2019 - 2020 prowadzone były akcje informacyjne dotyczące działań prewencyjnych, edukacyjnych i przypominających mieszkańcom o obowiązkach prawidłowego postępowania ze zbiornikami bezodpływowymi wynikającymi z *uocp* oraz uchwalonego Regulaminu, w tym dotyczące podpisania umowy na opróżnianie zbiorników, dokumentowania czynności ich opróżniania poprzez okazanie dowodów opłacenia usługi. Na stronie internetowej Urzędu informowano o rozbudowie sieci kanalizacyjnej oraz o ciążyącym na właścicielach nieruchomości obowiązku przyłączenia ich do istniejącej sieci kanalizacyjnej. Urząd nie podejmował działań mających na celu porównanie zużycia wody przez mieszkańców nieruchomości z ilością nieczystości bytowych odebranych z danej nieruchomości.

Burmistrz wyjaśnił, że *Gmina z uwagi na brak zapisów w Regulaminie nie weryfikowała częstotliwości wywozu nieczystości z ilością zużycia wody.*

(akta kontroli, str. 226 - 234)

Na terenie Gminy w 2019 r. - 2.239, a w 2020 r. - 2.464 nieruchomości nie było przyłączonych do sieci kanalizacyjnej, w tym: siedem nieruchomości było wyposażonych w przydomowe oczyszczalnie ścieków, a pozostałe w zbiorniki bezodpływowe. W 2019 r. - 1.939 (86,6%), a w 2020 r. - 2.152 (87,5%) właścicieli nieruchomości wyposażonych w zbiorniki bezodpływowe nie zawarło umów na opróżnianie i wywóz nieczystości bytowych. Szacunkowa ilość ścieków nieoczyszczonych, którą wprowadzono do środowiska wynosiła w 2019 r., około 194.549,76 m³, a w 2020 r. około 184.876,48 m³, co stanowiło odpowiednio: 67,5% i 65,9 % wszystkich wytworzonych w Gminie ścieków.

(akta kontroli, str. 43 - 44)

²⁰ Główny Urząd Statystyczny.

W celu kontroli częstotliwości opróżniania zbiorników bezodpływowych w latach 2019 - 2021 wezwano 53 (z tego: w 2019 - 3, w 2020 r. - 5, do 15 kwietnia 2021 r. - 45) właścicieli nieruchomości do okazania umów na opróżnianie zbiorników i dowodów uiszczenia opłaty za te usługi.

W 2019 r. w dwóch przypadkach wezwanie do okazania umowy i dowodu uiszczenia opłaty za wywóz dokonano z inicjatywy Urzędu. Właściciele przedstawili umowy na wywóz ścieków bytowych oraz faktury potwierdzające systematyczne ich opróżnianie. W jednym przypadku wezwanie związane było z wpłynięciem do Urzędu 7 sierpnia 2018 r. pisma dotyczącego nielegalnego zrzutu ścieków. Wezwano właściciela wskazanej w piśmie nieruchomości do przedstawienia umowy i dokumentów potwierdzających systematyczny wywóz nieczystości ciekłych ze zbiornika bezodpływowego. Właściciel zawarł 19 września 2018 r. umowę na wywóz ścieków bytowych i przedstawiał dokumenty potwierdzające systematyczne opróżnianie. Ostatecznie sprawa zakończyła się w 2019 r. niezłożeniem do sądu wniosku o ukaranie w powyższej sprawie²¹.

W 2020 r. wezwano 5 właścicieli nieruchomości do okazania umowy na wywóz nieczystości bytowych i dokumentów (faktur) potwierdzających opróżnianie zbiorników bezodpływowych. Wszyscy wezwani właściciele przedstawili wymagane dokumenty.

(akta kontroli, str. 259 - 339, 405 - 410)

Do 15 kwietnia 2021 r. wezwano 45 właścicieli nieruchomości do przedstawienia umów na wywóz ścieków bytowych i faktur potwierdzających ich systematyczny zgodny z Regulaminem odbiór. Do 21 kwietnia 2021 r. czterech wezwanych właścicieli przedstawiło wymagane dowody.

(akta kontroli, str. 340 - 392)

W 2017 r. Burmistrz wystąpił do Komisariatu Policji w Brzostku o sprawdzenie obowiązku przyłączania nieruchomości do sieci kanalizacyjnej w m. Klecie. W wyniku kontroli został zidentyfikowany jeden przypadek nieruchomości niewyposażonej w żadną instalację do gromadzenia lub oczyszczania ścieków. Komisariat Policji w Brzostku poinformował 2 stycznia 2019 r. Urząd, że właściciel ww. nieruchomości, nie mógł jej ze względów technicznych przyłączyć do sieci kanalizacyjnej, wybudował zbiornik bezodpływowy oraz zawarł umowę na wywóz ścieków bytowych.

(akta kontroli, str. 235 - 238)

W 2019 r. w związku ze skargą Zarządu Dróg Powiatowych w Dębicy, dotyczącą opróżniania zbiorników bezodpływowych do przydrożnego rowu wzdłuż drogi powiatowej nr 1319R w Nawsiu Brzostekim, pracownik Urzędu wspólnie z dzielnicowym Komisariatu Policji w Brzostku przeprowadzili kontrole pod względem prawidłowego opróżniania i wywozu ścieków bytowych. Nieprawidłowości dotyczące braku zwartych umów na wywóz nieczystości ciekłych stwierdzono wobec 21 właścicieli nieruchomości. Ww. właściciele zostali zobowiązani do zawarcia stosownych umów. W wyniku tych działań w Nawsiu Brzostekim 32 właściciele nieruchomości podpisało umowy na wywóz nieczystości ciekłych.

(akta kontroli, str. 239 - 258)

W latach 2019 - 2021 (do 28 kwietnia) Burmistrz nie wydawał decyzji o zastępczych wywozach nieczystości bytowych wobec właścicieli, którzy nie mieli zwartych umów na wywóz ścieków z przedsiębiorcą świadczącym takie usługi na terenie Gminy.

²¹ Zawiadomienie Komendanta Policji w Brzostku.

Urząd nie miał zawartej umowy z przedsiębiorcą mogącym świadczyć usługę wywozu ścieków bytowych w ramach tzw. wywozu zastępczego. Gmina nie wydała decyzji o zastępczym wywozie nieczystości bytowych w 2019 r. wobec 1.932, a w 2020 r. wobec 2.152 właścicieli nieruchomości, którzy nie mieli zawartych umów na wywóz nieczystości ciekłych.

(akta kontroli, str. 43 - 44, 396 - 397)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Prowadzona w Urzędzie ewidencja zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków była niekompletna i nieaktualizowana na bieżąco. Porównanie jej z wykazem nieruchomości niepodłączonych do sieci kanalizacyjnej pozyskanym z ewidencji ludności (adresów) wykazało, że nie zaktualizowano jej o 10 nieruchomości, które wcześniej zostały podłączone do sieci kanalizacyjnej oraz brak 54 nieruchomości wyposażonych w zbiorniki bezodpływowe. Dane dotyczące liczby umów na opróżnianie i wywóz ścieków bytowych ujęte w *ewidencji zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków* różniły się od danych pozyskanych w tym zakresie z ZGK o 52 umowy w 2019 r. i o 48 w 2020 r.

(akta kontroli, str. 43 - 44, 117 - 217)

Burmistrz wyjaśnił, że *rozbieżności pomiędzy liczbą nieruchomości niepodłączonych do kanalizacji wg ewidencji ludności (adresów) a liczbą nieruchomości ujętych w ewidencji zbiorników bezodpływowych w m. Brzostek, Klecie, Opacionka występują, ponieważ, ujęto w niej błędnie przez przeoczenie nieruchomości podłączone do sieci kanalizacyjnej oraz ponieważ, nie ujęto przez przeoczenie w ewidencji zbiorników bezodpływowych w Urzędzie Miejskim w Brzostku nieruchomości posiadających zbiorniki bezodpływowe w miejscowościach: Bączalka, Bukowa, Głobikówka, Gorzejowa, Kamienica Dolna, Kamienica Górna, Nawsie Brzosteckie, Skurowa, Smarżowa, Wola Brzosteczka, Zawadka Brzosteczka.*

(akta kontroli, str. 218 - 221)

Ponadto wyjaśnił, że *rozbieżność pomiędzy liczbą umów na wywóz ścieków bytowych, która wykazana jest w prowadzonej w Urzędzie ewidencji zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków, a danymi otrzymanymi z ZGK w Brzostku Sp. z o. o. to efekt niedopatrzenia pracownika prowadzącego ewidencję zbiorników bezodpływowych i braku aktualizacji tej ewidencji, która wynika z natłoku obowiązków na stanowisku (częste wyjazdy w teren celem kontroli wycinki drzew) oraz ze względu na ograniczone zasoby kadrowe i na panującą sytuację epidemiczną nie wyjaśniono na bieżąco tych rozbieżności.*

(akta kontroli, str. 222 - 224)

2. Dane dotyczące liczby zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków wykazane w Załączniku nr 3 do Sprawozdania SG-01 złożonego przez Urząd do GUS różniły się od tych w ujętych w ewidencji zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków. Według ewidencji w 2019 r. i w 2020 r. na terenie Gminy było siedem przydomowych oczyszczalni ścieków, a w ww. załączniku do Sprawozdania SG-01 wykazano ich 12. Liczba zbiorników bezodpływowych wykazana w Załączniku nr 3 była większa od liczby ujętej

w ewidencji zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków o 171 zbiorników.

(akta kontroli, str. 11 -16, 117 - 145)

Burmistrz wyjaśnił, że rozbieżność pomiędzy liczbą zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków wykazana w Załączniku nr 3 do Sprawozdania SG-01, a ewidencją prowadzoną w Urzędzie – wynika z niedopatrzenia pracownika wprowadzającego dane do sprawozdania, ponadto w 2020 r. ze względu na panującą sytuację epidemiczną, częste nieobecności pracowników (w tym przebywanie na kwarantannie) i natłok obowiązków wykonywanych również za pracowników przebywających na zwolnieniach lekarskich, doprowadziło w konsekwencji do sytuacji, że niedostatecznie czasu poświęcono na analizę danych pozyskanych z Zakładu Gospodarki Komunalnej w Brzostku, stąd wynikiły rozbieżności pomiędzy danymi wprowadzonymi do sprawozdania, a danymi zawartymi w ewidencji gminnej.

(akta kontroli, str. 222 - 224)

3. Gmina nie egzekwowała od właścicieli nieruchomości niepodłączonych do kanalizacji obowiązku zawarcia umowy na wywóz nieczystości ciekłych, pomimo obowiązku wynikającego z art. 6 ust. 1 pkt 1 uocp. Umowę na usługę opróżniania zbiorników bezodpływowych zawarło jedynie 13,6% w 2019 r. i 12,5% w 2020 r. właścicieli nieruchomości w nie wyposażonych. Ponadto, w celu kontroli częstotliwości opróżniania zbiorników bezodpływowych w latach 2019 - 2021 (do 15 kwietnia 2021 r.) wezwano do okazania umowy na wywóz nieczystości bytowych oraz dokumentów potwierdzających realizację tej usługi tylko 53 właścicieli nieruchomości (z tego: w 2019 - 3, w 2020 r. - 5, do 15 kwietnia 2021 r. - 45). W 2019 r. po skardze Zarządu Dróg Powiatowych w Dębicy dotyczącej nieprawidłowego opróżniania zbiorników bezodpływowych poddano kontroli 21 nieruchomości. Skontrolowanie posiadania umowy na opróżnianie zbiorników bezodpływowych oraz dowodów uiszczenia opłat za te usługi wobec 1% w 2019 r., 0,2% w 2020 r. i 1,8% w 2021 r. (do 15 kwietnia) właścicieli nieruchomości wyposażonych w zbiorniki bezodpływowe stanowiło naruszenie art. 6 ust. 5a uocp.

(akta kontroli, str. 235 - 392)

Burmistrz wyjaśnił, że liczbę kontroli byłaby większa, lecz ze względu na braki kadrowe i nadmiar obowiązków pracownika zajmującego się ww. zakresem w miarę możliwości wykonywano obowiązki zapisane w art. 6 ust. 5a uocp. Większą wagę przywiązywano do kontroli mieszkańców, którzy mieli obowiązek podłączenia się do sieci kanalizacyjnej oraz prowadzenie akcji informacyjnej poprzez zamieszczanie artykułów w prasie „Wiadomości Brzostockie” oraz na stronie internetowej przypominające mieszkańcom o obowiązku ochrony środowiska zarówno poprzez nakłanianie do spisywania umów na wywóz szamba oraz systematycznego opróżniania zbiorników bezodpływowych jak również do prawidłowej segregacji odpadów komunalnych i pozbywania się ich zgodnie z przepisami.

(akta kontroli, str. 394 - 395)

4. Gmina nie realizowała również obowiązku wynikającego z art. 6 ust. 6 uocp, dotyczącego organizowania tzw. zastępczych wywozów nieczystości ciekłych w przypadku, gdy właściciele nieruchomości nie zawarli umowy na opróżnianie zbiorników bezodpływowych (w 2019 r. - 1.932, w 2020 r. - 2.152).

Ponadto, Gmina nie wydała decyzji o zastępczym wywozie nieczystości bytowych w 2019 r. wobec 1.932, a w 2020 r. wobec 2.152 właścicieli nieruchomości, którzy

nie mieli zwartych umów na wywóz ścieków bytowych. Szacunkowe nienaliczone opłaty z tego tytułu²² wynosiły: w 2019 r. - 9.727.488 zł, w 2020 r. - 9.244.274 zł²³.
(akta kontroli, str.43 - 44, 226 - 228, 396)

Burmistrz wyjaśnił, że w Gminie mimo obowiązywania uchwały o górnych stawkach opłat ponoszonych przez właścicieli nieruchomości za opróżnianie zbiorników bezodpływowych - nie zorganizowano zastępczego wywozu nieczystości ciekłych, gdyż sama procedura zorganizowania takiego wywozu jest bardzo czasochłonna, wymaga dużego nakładu pracy, co najmniej dwóch pracowników urzędu, w tym pomocy radcy prawnego oraz pracowników przedsiębiorstwa, które by odebrało ścieki i niejednokrotnie angażowanie w całą akcję funkcjonariuszy policji. Brak zorganizowania takiego wywozu spowodowany był również okresem pandemii, która co jakiś czas wyłączała kolejnych pracowników, którzy musieli iść na kwarantannę lub ze względu na stan zdrowia nie byli obecni w pracy. Należy podkreślić, że pracownicy Urzędu mając świadomość i wiedzę od Zakładu Gospodarki Komunalnej w Brzostku, że oczyszczalnia ścieków w Kleciach, posiada ograniczoną możliwość przyjęcia ścieków odbieranych transportem asenizacyjnym, która wynosi rocznie 5.500m³, nie realizowali obowiązku wywozu zastępczego z uwagi na możliwość nieprzyjęcia ze zbiorników bezodpływowych nieczystości ciekłych, bowiem realizując zapisy regulaminu ZGK, mieszkaniowiec zobowiązany byłby do wywozu ścieków, co dwa miesiące (rzadsze wywozy powodują, że mieszkaniowiec płaci podwójną stawkę za wywóz). Częstotliwość ta mogłaby generować zwiększoną ilość. Ze względu na skomplikowany i długotrwały charakter postępowania administracyjnego związanego z wydawaniem decyzji na wywóz zastępczy oraz z uwagi na braki kadrowe występujące w Referacie Mienia Komunalnego i Ochrony Środowiska spowodowane również wystąpieniem pandemii nie podjęto zorganizowania takiego wywozu, a ponadto mieszkańcy zwłaszcza terenów wiejskich musieliby ponosić wysokie koszty wywozu w wysokości 50 zł za 1m³ ścieków, w konsekwencji uprawnieni byłiby do umorzenia tej opłaty lub postępowanie egzekucyjne nie przyniosłoby wpływów do budżetu gminy. Mając na uwadze również to, że na terenie gminy tylko dwa przedsiębiorstwa posiadają zezwolenie na opróżnianie zbiorników bezodpływowych, dostęp mieszkańców do tej usługi jest ograniczony, ograniczone są również możliwości odbioru ścieków dowożonych, które mogłyby trafić do oczyszczalni ścieków do Kleci. Wszystkie te czynniki sprawiają, że obowiązki ustawowe dot. wydawania decyzji na wywóz zastępczy nie mogły być dostatecznie realizowane. Reasumując koszty procedury wezwania, zawiadomienia, egzekwowania wywozu zastępczego (przeprowadzanego często w asyście policji), wystawianie rachunków, ściąganie należności, wydawanie tytułów wykonawczych i często długoletnie postępowania sądowe - generowałyby więcej środków finansowych niż Gmina by odzyskała od mieszkańca za zorganizowany wywóz zastępczy. W związku z tym Burmistrz Brzostku prowadził politykę informacyjną nakłaniającą mieszkańców zarówno do podpisywania umów na wywóz nieczystości ciekłych jak i zachęcanie do podłączenia się do nowo wybudowanej sieci kanalizacyjnej ścieków, które w konsekwencji nie zmieściłyby się w oczyszczalni w Kleciach.

(akta kontroli, str. 405 - 410)

²² Nienaliczone opłaty za wywóz nieczystości bytowych zostały oszacowane poprzez przemnożenie ilości ścieków nieoczyszczonych wytworzonych na terenie Gminy przez obowiązującą górną stawkę ponoszoną przez właścicieli nieruchomości za opróżnianie zbiorników bezodpływowych w ramach wywozu zastępczego na podstawie Uchwały nr XXI/158/12.

²³ Przy stosowanej przez ZGK stawce za wywóz 1m³ ścieków w wysokości 31,26 zł (netto), szacunkowe koszty, jakie poniosłaby Gmina z tytułu wywozu wyniosłyby w 2019 r. - 6.081.625,50 zł (netto), w 2020 r. - 5.779.520,10 zł (netto).

Ponadto wyjaśnił, że wydanie 2.152 decyzji i realizacja postanowień tych decyzji nie jest możliwa do wykonania przez jednego pracownika przez rok czasu, zakładając, że wykonywałby tylko to zadanie. Realizacja postanowień decyzji również wiązałaby się z zaangażowaniem funkcjonariuszy Policji oraz kilku przedsiębiorstw mogących zrealizować usługę systematycznego wywozu ścieków. Logistyka takiego przedsięwzięcia to ogromne koszty finansowe oraz zaangażowanie kilku instytucji przez dłuższy czas. Korzyści, które Gmina teoretycznie mogłaby uzyskać, są nieporównywalne z ogromem pracy, którą należałoby poświęcić na wydanie decyzji i ich realizację. Należy wspomnieć, że koszty wywozu zastępczego byłyby o wiele większe niż górna stawka ustalona Uchwałą Rady Gminy, gdyż Zakład Gospodarki Komunalnej w Brzostku nie jest w stanie wykonać wywozów zastępczych i odbierać ścieków do oczyszczalni w Kleciach ze względu na ograniczone moce przerobowe. Zaangażowanie innych przedsiębiorców chętnych do wykonywania wywozu zastępczego jest utrudnione, gdyż te przedsiębiorstwa mają ograniczony tabor asenizacyjny oraz ograniczone zasoby kadrowe jak również ograniczone ilości możliwe do przyjęcia w najbliższych stacjach zlewnych, które znajdują się w Jaśle, Tarnowie lub Krośnie.

Odnosząc się do wyliczonego w piśmie szacunkowego dochodu za zastępcze opróżnianie zbiorników bezodpływowych należy podkreślić, że jest to kwota, którą Gmina ze względu na ograniczone zasoby kadrowe oraz ograniczoną ściągalność rozłożoną w czasie, niejednokrotnie poprzez egzekucje komornicze trwające wiele miesięcy nie osiągnęłaby w jednym roku i w wysokości podanej w piśmie.

(akta kontroli, str. 398 - 399)

OCENA CZĄSTKOWA

NIK ocenia negatywnie egzekwowanie przez Gminę od właścicieli nieruchomości niepodłączonych do kanalizacji sanitarnej obowiązku zawarcia umowy na opróżnianie zbiorników bezodpływowych.

W obowiązującym przez większość okresu objętego kontrolą regulaminie utrzymania czystości i porządku na terenie gminy (z 14 lipca 2016 r.) nie określono precyzyjnie częstotliwości pozbywania się nieczystości ciekłych. Prowadzona w Urzędzie ewidencja zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków była niekompletna i nie była na bieżąco aktualizowana. Działania podejmowane przez Gminę w celu kontroli realizacji przez właścicieli nieruchomości obowiązku opróżniania zbiorników bezodpływowych w sposób zgodny z przepisami ustawy dotyczyły zaledwie od 0,2% do 1,8% właścicieli nieruchomości wyposażonych w zbiorniki bezodpływowe. Gmina nie organizowała także zastępczych wywozów nieczystości w przypadku właścicieli nieruchomości, którzy nie zawarli stosownych umów z przedsiębiorcami posiadającymi zezwolenie na świadczenie tego typu usług, co miało wpływ na fakt, iż w latach 2019 - 2020 ponad 97% ścieków wytworzonych na nieskanalizowanych terenach Gminy trafiało w stanie nieoczyszczonym do środowiska.

OBSZAR

4. Egzekwowanie przestrzegania obowiązków od przedsiębiorców prowadzących usługi opróżniania zbiorników i transportu nieczystości ciekłych.

1. Rada Miejska przyjęła uchwałę²⁴, w której określiła wymagania, jakie powinien spełniać przedsiębiorca ubiegający się o uzyskanie zezwolenia w zakresie

²⁴ Uchwała nr XXIX/218/13 rady Miejskiej w Brzostku z dnia 24 czerwca 2013 r. w sprawie określenia wymagań, jakie powinien spełniać przedsiębiorca ubiegający się o uzyskanie zezwolenia w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych.

opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych na terenie Gminy.

W latach 2019 - 2021²⁵ dwóch przedsiębiorców posiadało ważne zezwolenia na świadczenie usług opróżniania zbiorników i transportu nieczystości ciekłych na terenie Gminy (z tego: jedno z 27 grudnia 2013 r.²⁶ i jedno z 3 czerwca 2019 r.²⁷)

W okresie objętym kontrolą²⁸ przedsiębiorcy ci składali terminowo sprawozdania kwartalne w związku z prowadzeniem działalności w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych na terenie gminy.

(akta kontroli, str. 411 - 476, 478)

Badaniem objęto sprawozdania kwartalne z prowadzenia działalności w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych na terenie gminy złożone przez ZGK, który w latach 2019 - 2020 odebrał największą ilość ścieków (w 2019 r. - 5.028 m³, w 2020 r. - 4.757 m³). Drugi przedsiębiorca świadczący usługi wywozu nieczystości bytowych na terenie Gminy odebrał w latach 2019 - 2020 11 m³ nieczystości²⁹. ZGK posiadał zezwolenie na opróżnianie zbiorników bezodpływowych i transport nieczystości ciekłych na terenie Gminy Brzostek. ZGK był również operatorem stacji zlewnej zlokalizowanej przy oczyszczalni ścieków w m. Klecie. Łączna ilość ścieków bytowych wykazana w sprawozdaniach kwartalnych w latach 2019 - 2020 była zgodna z ilością przekazaną do stacji zlewnej.

W Urzędzie weryfikowano m.in.: nazwę i dane adresowe przedsiębiorstwa składającego sprawozdanie; informację o ilości odebranych z obszaru Gminy nieczystości bytowych przekazanych do stacji zlewnej; liczbę właścicieli nieruchomości, od których odebrano nieczystości. We wszystkich sprawozdaniach podano ilość przekazanych do stacji zlewnej odebranych z obszaru Gminy nieczystości bytowych oraz liczbę właścicieli nieruchomości, od których zostały odebrane.

Osiem kwartalnych sprawozdań z prowadzenia działalności w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych z okresu 2019 - 2020 posiadało załączoną przez przedsiębiorcę kserokopię *Ewidencji umów - ścieki* zamiast wykazu właścicieli nieruchomości, z którymi w okresie objętym sprawozdaniem zawarto umowy na opróżnianie zbiorników bezodpływowych i transport nieczystości ciekłych, oraz wykazu właścicieli nieruchomości, z którymi umowy te uległy rozwiązaniu lub wygasły. ZGK nie był wzywany do poprawienia/uzupełnienia załącznika do sprawozdania. Do 16 kwietnia 2021 r. ww. sprawozdania kwartalne za lata 2019 - 2020 nie zostały poprawione.

W latach 2019 - 2021 (do 16 kwietnia 2021 r.) Burmistrz nie wydawał decyzji o nałożeniu kar pieniężnych w związku z nieprawidłowościami w zakresie składania sprawozdań przez przedsiębiorców, o których mowa w art. 9xb o uocp.

(akta kontroli, str. 422 - 466, 473 - 476)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

W latach 2019 - 2020 wszystkie sprawozdania kwartalne złożone przez ZGK świadczący na terenie Gminy usługi wywozu ścieków bytowych, zamiast załącznika

²⁵ Do 16 kwietnia 2021 r.

²⁶ Decyzja Burmistrza Brzostku z dnia 27 grudnia 2013 r. nr MKOŚ.6233.4.2013.

²⁷ Decyzja Burmistrza Brzostku z dnia 3 czerwca 2019 r. nr MKOŚ.6233.1.2019.

²⁸ Do 16 kwietnia 2021 r.

²⁹ W 2019 r - 2 m³, w 2020 r. - 9 m³ ścieków bytowych.

wskazanego w art. 9o ust. 4 uocp, jako wykaz właścicieli nieruchomości, z którymi w okresie objętym sprawozdaniem zawarł umowy na opróżnianie zbiorników bezodpływowych i transport nieczystości ciekłych, oraz wykaz właścicieli nieruchomości, z którymi umowy te uległy rozwiązaniu lub wygasły, zawierały jedynie kserokopię Ewidencji umów – ścieki. Z załączonej przez przedsiębiorcę kserokopii dokumentu nie można było odczytać, jakie umowy zostały rozwiązane (wygasły), jakie zostały zwarte w kwartale, którego sprawozdanie dotyczyło.

Sporządzony w taki sposób wykaz uniemożliwiał pracownikom Urzędu aktualizację ewidencji zbiorników bezodpływowych w zakresie zarówno nowo zwartych umów, jak i umów, które uległy rozwiązaniu. Potwierdza to rozbieżność pod względem liczby zwartych umów na wywóz nieczystości bytowych ujętych w ewidencji zbiorników bezodpływowych, a danymi pozyskanymi w tym zakresie od tego przedsiębiorcy. Według ww. ewidencji w 2019 r. - 300, w 2020 r. - 305 właścicieli nieruchomości posiadało umowę na wywóz ścieków bytowych. Z danych pozyskanych od tego przedsiębiorcy wynika, że posiadał w 2019 r - 352, w 2020 r. - 353 zawarte umowy. W latach 2019 - 2020 nie wzywano przedsiębiorcy do poprawienia (uzupełnienia) składanych razem ze sprawozdaniami załączników.

(akta kontroli, str. 43 - 44, 401 - 402, 422 – 446)

Burmistrz wyjaśnił, że z analizy sprawozdań złożonych w 2019 i 2020 roku wynika, że przedsiębiorca dołączał do sprawozdań ksero rejestru zawartych umów na wywóz nieczystości ciekłych, które prowadził ręcznie wpisując na bieżąco imię i nazwisko właściciela, adres nieruchomości oraz datę zawarcia umowy, grubą kreską odznaczał okres kwartalny, jakiego dotyczyło sprawozdanie. Dla pracowników urzędu prowadzących w tamtym czasie weryfikację załącznik wydawał się być czytelny. W dniu 19 kwietnia 2021 r. Burmistrz zwrócił się pismem do przedsiębiorcy przypominając mu o obowiązku składania rzetelnych sprawozdań dot. zakresu opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych w terminie do końca miesiąca następującego po kwartale, którego dotyczy oraz uzupełnianie danych przewidzianych art. 9o ust 3 i 4 uocp.

Ponadto wyjaśnił, że przez niedopatrzenie nie wezwano ich do uzupełnienia o brakujące wykazy właścicieli nieruchomości, z którymi w okresie objętym sprawozdaniem przedsiębiorca zawarł umowy oraz wykaz umów, które wygasły lub zostały rozwiązane.

(akta kontroli, str. 473 - 476)

W trakcie kontroli NIK poinformowano przedsiębiorcę, że do składanego kwartalnego sprawozdania powinno się dołączać wykaz właścicieli nieruchomości, z którymi w okresie sprawozdawczym zawarto umowy na opróżnianie zbiorników bezodpływowych oraz wykaz właścicieli, z którymi umowy te uległy rozwiązaniu lub wygasły. Sprawozdanie złożone za I kwartał 2021 r. zawierało ww. wykazy.

(akta kontroli, str. 477, 479 - 482)

OCENA CZĄSTKOWA

W latach 2019 – 2020, mimo weryfikacji sprawozdań składanych przez przedsiębiorców z prowadzenia działalności w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych, nie egzekwowano obowiązku dołączania wykazu właścicieli nieruchomości, z którymi w danym okresie sprawozdawczym zawarto umowy na opróżnianie zbiorników bezodpływowych oraz wykazu właścicieli, z którymi umowy te uległy rozwiązaniu lub wygasły. Nierzetelna weryfikacja sprawozdań miała wpływ na brak aktualizacji ewidencji zbiorników bezodpływowych.

IV. Wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujące wnioski:

Wnioski

1. Podjęcie działań mających na celu zapewnienie niezbędnej infrastruktury umożliwiającej odbiór od mieszkańców i oczyszczenie wytworzonych na terenie Gminy wszystkich nieczystości ciekłych.
2. Zaktualizowanie i rzetelne prowadzenie ewidencji zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków.
3. Weryfikowanie kompletności sprawozdań kwartalnych składanych przez przedsiębiorców, w tym załączanego wykazu właścicieli nieruchomości, z którymi w okresie sprawozdawczym zawarto umowy na opróżnianie zbiorników bezodpływowych oraz wykazu właścicieli, z którymi umowy te uległy rozwiązaniu lub wygasły.
4. Podjęcie działań w celu zapewnienia nadzoru nad gospodarką ściekową w Gminie, w tym:
 - egzekwowanie od właścicieli nieruchomości wyposażonych w zbiorki bezodpływowe obowiązku zawarcia umowy na wywóz nieczystości ciekłych;
 - przeprowadzanie kontroli częstotliwości opróżniania zbiorników;
 - wydawanie decyzji w sprawie wywozu zastępczego nieczystości wobec właścicieli nieruchomości wyposażonych w zbiorniki bezodpływowe, którzy nie realizują obowiązku ich opróżniania.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach: jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Rzeszowie.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego

Rzeszów, dnia 23 czerwca 2021 r.

Kontroler
Agnieszka Pomykała
Starszy inspektor k. p.

/-/

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Rzeszowie

Dyrektor
Wiesław Motyka

/-/